

10/6

SZIGORUAN BIZALMAS!
Készült: az 1. napirend 3, a további
napirendek 2 példányban.

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

a Politikai Bizottság 1969. március 24-i üléséről

1.) Szöbéli tájékoztató a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének Buda-
pesten tartott üléséről.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésével kapcsolatban szeretnék néhány dolgot elmondani feltételezve természetesen, hogy magát a határozatot ismerik az elvtársak.

Az ülés előkészítésénél hosszabb idő óta napirendi pontként a katonai szervezet továbbfejlesztése volt tervezve. Ezzel kapcsolatban a dolog úgy állott, hogy tulajdonképpen létrejött az előzetes megegyezés azzal, hogy a fegyveres erőkről szóló okmány ismert 12/a.) pontját - amely arra vonatkozott: kik állapítják meg, hogy beállott a veszélyeztetettségi időszak, amikor nagyobb rendelkezési jogot kap a Főparancsnok - megegyezés hiányában kivették az okmányból. Ez ésszerű megállapodás volt, mert rendkívül sürgős volt a munkának béke időszakra vonatkozó szabályozása, amely sajnos, a szerződés alapszövegéből annakidején kimaradt, már pedig igen fontos, hogy békeviszonyok között jogilag szabályozott módon folyjon a munka. Tehát igen jelentős dolog, ha ebben megállapodás születik.

Az igazi vita a veszélyeztetettség és a hadiállapottal kapcsolatban volt, s a Politikai Bizottság és a kormány úgy határozott: egyetértünk azzal, ha ez elmarad.

Részben, - bár nem teljes egészében - ehhez kapcsolódik a b.) pont is. Az előkészítés időszakában felmerült olyan probléma is, hogy román részről a honvédelmi miniszterhelyettes hivatalosan felvetette, hogy töröljük ezt a b.) pontot is. Ez történt előzetesen.

Az előkészítés időszakában szükségessé vált, hogy szokás szerint összehívják a külügyminiszterhelyetteseket szövegegyeztetés, valamint a honvédelmi miniszterhelyetteseket szövegegyeztetés és ellenőrzés céljából. Arra való tekintettel, hogy a szovjet elvtársak, - de mások is, - tartottak attól, hogy a románok új vitát kezdenek, az előkészítés időszakában a honvédelmi miniszterhelyetteseket, mint ilyeneket, nem hívták össze. Ez olyan formában történt, hogy nincs értelme - mondták, - hiszen előzetesen megegyeztünk.

Még az előkészítés időszakában felmerült azt hiszem, a románok kivételével minden fél részéről az is, hogy a katonai kérdésekben való határozaton kívül az ülészak a szokásos módon foglalkozzon aktuális nemzetközi kérdésekkel is és bocsásson ki politikai kommunikét, amilyenben - mint ez általában minden esetben történik - állást foglal aktuális nemzetközi kérdésekben. Ezzel összefüggésben és ennek részeként született egy felhívás-tervezet az európai kormányokhoz.

Ilyen előkészítés után ültek össze szombaton, 15-én reggel Budapesten a külügyminiszterhelyettesek, hogy megkezdjék a szöveg egyeztetését. A szöveggel kapcsolatban az volt a helyzet, hogy a katonai okmányokat az előkészítés alkalmával megkaptuk készen, - azzal semmi probléma nem volt. A politikai kommuniké-tervezethez és a felhívás-tervezethez kaptunk egy anyagot azzal a kéréssel, hogy mint fogadók és házigazdák, ha alkalmasnak tartjuk, küldjük azt szét a felekhez. Ez így is történt. És - ugymond, - formailag ezt az összes fél tudomásul vette, megköszönte, hogy megkapta és ment tovább az előkészítés.

A probléma tulajdonképpen a 2.) napirendi pontnál kezdődött, mert mi láttuk ugyan ezt a tervezetet, időnk azonban nem volt gondolkozni rajta, vagy véleményt cserélni róla a szovjet elvtársakkal, hogy lehessen rajta javítani. Véleményünk szerint a felhívás-tervezet alapszövege igen jó volt, a politikai kommuniké

tervezete azonban nem volt jó. Ez volt a véleményünk, de nem volt időnk "osztzkodni", mert - ha jól emlékszem, - csütörtökön kaptuk ezt kézhez. Ez annyira nem volt jó, hogy nálunk kialakult az a nézet: ha ebbe belebocsátkozunk vitatni, kijöhet egy óriási, de terméketlen vita, amiben megegyezés nem lehetséges, s ezáltal veszélyeztetjük magának az ülésnek az összehívását, s a főfeladat, a katonai okmányok elfogadását is. Ennek megfelelően foglaltunk állást, s mivel Firjubin elvtárs közben ideérkezett, alkalmunk nyílt arra, hogy vele részletesen közöljük álláspontunkat, kérve, hogy továbbítsa azt haza. Ez meg is történt.

A politikai-kommuniké-tervezetet azért tartottuk problematikusnak - ez egyébként 6-8 gépelt oldalnyi terjedelmű volt, s benne a szokott terminológiánkkal szerepeltek az aktuális kérdések, Vietnam, a Közel-Kelet, a német problematika - mert jó vastagon benne volt, hogy Izrael agresszor, vonuljon vissza... s az volt a véleményünk: kizárt dolog, hogy ezt a románok elfogadják, aláírják, hiszen a háború napjaiban sem voltak erre hajlandók. A vietnami kérdésben nem lett volna vita, viszont a német problematikánál megint az volt a hiba, hogy ez ugyanúgy volt válaszva, mint szokott lenni, tehát úgy, ami körül a románokkal mi már Bukarestben, Szófiában is vitatkoztunk, s nem tudtunk rendesen megállapodni. Csak meg volt mondva egyoldalúan, hogy az NSZK agresszor, revansizista, provokátor, stb. - s semmi remény nem volt arra, hogy azt a románok elfogadják. Nekik megvan a saját álláspontjuk, amely szerint az NSZK-ban is vannak progresszív erők, ezekre apellálni kell, s ezt is írjuk meg. Ezt senki, s elsősorban az NDK nem fogadja el.

Mi kértük a szovjet elvtársakat, gondolkozzanak, tulajdonképpen mit akarunk, s mit lehet reális célként magunk elé tűzni és akkor orientáljunk arra, s akkor lesz ülés, meg tudunk egyezni, vagy ha mást akarunk, akkor vita lesz, huzavona lesz, de megegyezés nem lesz, mert a románok nem fognak aláírni. Azt is felvetettük, hogy szükség van-e a Varsói Szerződésre, vagy nincs. Szerintünk szükség van, azt akarjuk, hogy működjön, mi rövidesen megint le akarunk ülni a románokkal más kérdésekben is, s ezeket a dolgokat nézzük.

Tehát ilyen üzenetet küldtünk, s üzenetünket Firjubin becsülete-

tesen továbbította is.

A partnerek rendszeresen, szervezeten érkezték, az ülés előtti napon mindenki berobogott, s még jó volt, hogy a szovjetek jó pár órával előbb érkeztek, így velük már előzetesen tárgyalni tudtunk. Ennek a szovjet-magyar megbeszélésnek a lényege az volt, hogy a szovjet elvtársak velünk betüröl-betüre mindenben egyetértettek. Azt mondták, igenis, fő dolog megegyezni a katonai dolgokban, legyen ülés, mutassuk meg, hogy működünk, stb. .

Persze ezután már kicsit optimistábbak és bizakodóbbak lettünk. Megegyeztünk a szovjet elvtársakkal, hogy bár mi vagyunk a házigazdák, legyenek szivesek az agitáció főfeladatát magukra venni, mert a felekre itt csak ők tudnak hatni. A szovjet elvtársak ezt megígérték, becsületesen végre is hajtották, s meg kell mondani, az oroszlátnrész abban, hogy ez a tanácskozás összeült, befejezte munkáját és eredményt hozott, az ő érdemük.

Az elszállásolás ugy történt, hogy a szovjet küldöttséget - akik elég sokan voltak, - a vendégházban helyeztük el, a többi meg itt volt együtt a szigeten. A szovjet elvtársak lejöttek a szigetre este 7 órakor és éjjel 1/4 1 óráig tárgyaltak minden küldöttséggel, - egyesekkel kétszer is. Mi is találkoztunk velük akkor éjszaka és elmondták, mit végeztek. Kissé elkeseredett hangulatban mondták, hogy óriási munkát végeztek, de az eredmény nulla, mert akárhány szobába mentek, mindenütt más állásponttal találkoztak.

A külügyminiszterhelyettesek - kisebb szünetekkel - szombat délelőtt 10 órától vasárnap reggel 1/2 4 óráig tárgyaltak - nulla eredménnyel.

A közbeni tárgyalásoknál és vitában az érdekes az volt, hogy a lengyelek - de csak a szovjet-lengyel tárgyalásnál - felvetették, hogy a kínaiakat el kellene itélni. Ez ott szóbakrült, máshol nem. Azonkívül jó észrevételeik - jó erős lengyel betétek - voltak a szöveghez különösen az NSZK-val kapcsolatban,

Elfelejtettem megemlíteni: a szovjet elvtársaknak mi ajánlottuk, hogy ejtsük el a politikai kommuniké tervét, mert a kiindulás azt mutatja, abban lehetetlen megegyezni, - és legyen egy felhívás. Legyen egy kis kommuniké is, amiben lehet egy-két mondat Vietnamból, a Közel-Keletről, mégpedig abban a formában, hogy van biztonsági tanácsi határozat, - és valamit utalni lehetne a szovjet kezdeményezésre. Abban nincs olyasmi, hogy agresszor, stb., mégis elvi az a pozíció. Az NSZK kérdésében abban maradtunk, hogy esetleg a bukaresti formulára hivatkozunk. Ebben mi megegyeztünk, de az egyeztetés első menete nem sikerült. Éjszaka abban maradtunk, hogy a szovjet fél kérte, ne indítsuk 10 órakor az ülést, hanem tegyük át annak kezdetét d. u. 3 órára, hogy a megbeszéléseket folytatni lehessen.

Másnap folytatódott az egyeztetés. Lassan 1/2 1 óra lett, mi pedig vártuk az eredményt. Akkor akcióba léptünk. A szovjet elvtársak még a lengyelekkel tárgyaltak, s mi azt mondtuk: Erdélyi elvtárs nyomuljon be, s közölje: javasoljuk, hogy 2 órakor jöjjenek össze az első titkárok és a miniszterelnökök, s beszéljük meg, hogyan tudnánk 3 órakor indulni. Ezt el is fogadták. Abban egyeztünk meg, amiben már addig is egyetértettünk: ha egyik pont elesik, a másikban talán meg tudunk egyezni. Azt mondtuk, a b.) marad. A szovjet elvtársak odáig mentek a rugalmasságban, hogy azt mondták: a b.) sem kell, s legjobb lenne, ha a románokat megelőzve közülünk javasolná valaki a b.) pont elhagyását.

Azután annyira sikerült a nagy politikai kommunikét likvidálni, hogy a kicsi is csonka maradt. Nincs benne az a szó, hogy Vietnam, nincs benne az a szó, hogy Közel-Kelet. Mi ezt őszintén sajnáltuk és a szűkebb körű értekezleten csóváltuk is a fejünket, de már 1/2 3 óra volt, s a szovjet elvtársaknak, - akik valóban óriási munkát végeztek, - nem is mertük ezt felvetni.

A felhívás szövegével olyan helyzet alakult ki, hogy már csak egy lengyel és egy román pozíció volt. Volt egy éles lengyel formula és volt egy szokásos román arról, hogy szuverénitás, hogy szuverének vagyunk, stb. Ők ketten meg is egyeztek valamiben egymással, mi, többiek pedig azt elfogadtuk. És ahogy látom, bekerült a felhívásba az, aminek bele kellett kerülni. Ilyen módon megkezdődött az ülés, de az előzetes megbeszélésen abban is megállapodtunk, hogy nem fogunk vitatkozni.

A cseh fél volt a soros elnök. Dubcek kriminális állapotban érkezett ide. Amikor mondtam Dubceknek, hogy maguké az elnöklés, nagyon ideges lett és azt mondta, hogy ezt neki a Politikai Bizottsággal meg kell tárgyalnia.

Maga a nyitás nyomoruságosan nézett ki. A főparancsnok megtette jelentését jó kemény, katonás, félelmetes nyelven, és utána senki nem kért szót. Azután Brezsnyev elvtársék kértek szót, - mi közben Dubcekkal osztozkodtunk, mert ők beszélni akartak. A szovjet fél mondott egy rövid beszédet, olyant, ami ilyenkor illik, utána mi kértünk szót, a csehek pedig becsavarodtak, s mivel Dubcek nem tudta, hogyan adja át önmagának a szót, végül is nem beszéltek.

Végül is egy óriási jelentőségű kérdésben megszületett a megegyezés. Most megvan a Varsói Szerződés katonai szerződésének jogi szervezete, ami eddig nem volt - és bár megvolna már a politikai oldala is ennek. Ezzel kapcsolatban mondtam Brezsnyev elvtársnak a vacsoránál, hogy az ülésen tulajdonképpen csak ketten beszéltünk, az a két fél beszélt, amely tulajdonképpen az ülést is akarta.

Elfogadtuk a felhívás-tervezetet és a kommunikét, amely csonka maradt. Ezt nagyon sajnáljuk, mert a románokkal meg tudtunk volna egyezni, hiszen a jubileumi ünnepségünkön résztvett román küldöttség felszólalásában, üdvözlésében benne volt az a néhány mondat, amiben meg akartunk egyezni.

A dolog lényege ez. Külön méltatni ennek jelentőségét nem akarom, többször beszélünk róla. Ennek óriási a jelentősége. Hét fél mégis együtt volt, kcserves hónapok és évek után megegyezés született és született egy felhívás is

Megállapodtunk abban is, hogy ami együttesen nem sikerült, azt a feleknek kell külön-külön elvégezniök. Ezért kértük, hogy pl. Kállai elvtárs beszédében legyen ott Vietnam, a Közel-Kelct, Kina. Bár ez a tárgyalásnál ennél szélesebb körben nem merült fel. A lengyelek vetették fel.

A megfelelő okmányok aláírásra kerültek. A katonai okmánynál

volt egy román javaslat, ami egyébként helyes volt, hogy a főtítkár hiteles példányokat bocsát a kormányok rendelkezésére. Azonkívül volt egy javaslat a határozat jellegével kapcsolatban. Ezt mindenki elfogadta. Ez úgy szólt, hogy az okmányokat ne a Politikai Tanácskozó Testület határozataként kezeljük, hanem az ülésen résztvett kormányok határozataként, mert ez nemzetközileg másképpen néz ki. Ugyanez vonatkozik egyébként a felhívásra is, az sem mint a Politikai Tanácskozó Testület felhívása született meg, hanem a tanácskozáson résztvett felek felhívásaként.

Ez utóbbival kapcsolatban felmerült egy javaslat, ami még mindig napirenden van. Felmerült, hogy publikáljuk a felhívást, de a Magyar Népköztársaság, mint aféle letétcményes, diplomáciai uton is adja át azt az európai országok kormányainak, s még felmerült az is, hogy az ENSZ főtítkárának is. Nem tudom, jelenleg ez hogyan áll, de azt látom, hogy miután a szovjet küldöttség hazatért és beszámolt erről a kérdésről, olyan álláspontot foglaltak el: felkérjük a magyar felet, hogy diplomáciai uton adják át az okmányt az európai kormányoknak. Abban maradtunk, mi egyeztetést folytatunk ebben a kérdésben és ha minden fél egyetért vele, meg történik ez a lépés.

Ennyit magáról az ülésről.

Szeretnék még pár szót mondani a különböző találkozók felmerült kérdésekről is. A szovjet elvtársakkal folytatott megbeszélés keretében megint a csehszlovák kérdésről beszéltünk, s a szovjet elvtársak - most már több alkalommal - javasolták nekünk, hogy foglalkozzunk Cernikkel ráhatás, politikai erősítés, stb. szempontjából. Itt van egy apropó: Cernik elvtárs meghívta Fock elvtársat Prágába nem hivatalos látogatásra. Ezt közöltük a szovjet elvtársakkal. Ők ezt örömmel vették tudomásul, s ajánlották, hogy ez minél hamarabb történjék meg, s használjuk fel ezt a látogatást arra is, hogy Cerniket meghívjuk Magyarországra viszontlátogatásra.

Beszélggettünk a kínai dolgokról is a szovjet elvtársakkal. Ők vázolták a helyzetet, melyet mi nagy vonalakban a szovjet kormány közléseiből ismerünk. Természetesen ez nagy és komoly dolog, amit a szovjet elvtársak nyugtalansággal néznek, s megmondták őszintén: fogalmuk sincs, mi lesz a folytatás, hova vezet